

9. ПАРЛАМЕНТСЬКА ОСВІТА ТА МІЖНАРОДНІ ПРАКТИКИ

Вступ

Декларована відкритість парламенту в демократичних країнах може виявитися лише фасадом, за яким відсутня реальна взаємодія з громадянами. Наявність вебсайту, відкритих даних, екскурсій або освітніх програм ще не гарантує, що громадянин розуміє парламентські процедури, бачить власний шлях участі та має відчуття впливу на публічну політику. Саме тому парламентську освіту доцільно оцінювати не як сукупність окремих заходів, а як елемент ширшої системи відкритості, комунікації та громадянської участі (citizen participation).

У зв'язку з цим у центрі аналізу перебуває питання, які інструменти парламентської освіти та відкритості є справді ефективними та які з них можуть бути адаптовані для Верховної Ради України в умовах воєнного часу.

Об'єктом аналізу є парламентські інститути відкритості та освіти, а предметом - їх ефективність. Методологічною основою дослідження виступають порівняльний аналіз і кейс-аналіз, що дає змогу зіставити не лише окремі практики, а й логіку їх функціонування в різних політичних системах. Для цього використано кейси Верховної Ради України, Конгресу США, Парламенту Великої Британії, німецького Бундестагу, Європейського парламенту, парламенту Австрії та Австралії.

Аналітична частина

Українська модель парламентської освіти формувалася в умовах війни, що істотно вплинуло на її структуру. Сильною стороною Верховної Ради України стала цифрова гнучкість: Освітній центр Верховної Ради України та пов'язані з ним формати швидко перейшли в онлайн, розширили комунікацію через цифрові канали та зберегли доступність для школярів, студентів і молоді. Саме це пояснює, чому в українському випадку

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

EEYES
EASTERN EUROPE YOUTH
EMPOWERMENT SPACE

відкритість і парламентська освіта розвиваються насамперед як адаптивна цифрова модель.

Разом із тим структурна обмеженість цієї моделі проявляється в тому, що вона здебільшого генерує поверхневу взаємодію. Забезпечуючи легкий початковий контакт, вона не має вбудованих інструментів для перетворення ситуативної зацікавленості громадянина на сталу громадянську участь.

Міжнародні кейси демонструють, що найефективнішими є ті системи, у яких парламентська освіта не існує ізольовано від комунікації, youth engagement і процедур участі. У США освітні інструменти функціонують як багаторівнева екосистема. Освітні ресурси Палати представників та U.S. Capitol Visitor Center поєднують шкільні тури, Virtual Classroom, Democracy Lab, конкурси для молоді, програми для вчителів та цифрові матеріали для ширшої аудиторії.

Ця модель працює системно тому, що різні формати не дублюють один одного, а створюють послідовний маршрут: від зацікавлення до дії. Молодь отримує перший досвід через гейміфіковані та конкурсні формати, тоді як доросла аудиторія - через відкриті інформаційні ресурси, публічні програми та персоналізовану комунікацію з представниками влади. У результаті громадянин не просто дізнається про парламент, а бачить канали подальшого включення до демократичних процесів.

Американський кейс важливий також як приклад того, як цифрова комунікація підтримує стійке громадянське залучення. Сторінки членів Палати представників і сенаторів регулярно використовують соціальні мережі як продовження парламентської комунікації, а відкриті ресурси Конгресу дають змогу не лише отримувати інформацію, а й спостерігати за парламентськими процедурами, звертатися до представників та відстежувати діяльність парламенту. Це означає, що citizen participation у США значною мірою базується на взаємодії трьох елементів: пояснення, комунікації та процедурного входу для участі.

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

EEYES
EASTERN EUROPE YOUTH
EMPOWERMENT SPACE

Британський досвід демонструє іншу, але не менш ефективну модель. Його ключова перевага полягає в тому, що парламентська освіта побудована як інституційна екосистема з різними каналами для різних аудиторій. Освітній центр парламенту, онлайн-сесії Learn with the Lords, виїзні асамблеї Outreach та Teacher Ambassador Programme створюють систему, у якій молодь і вчителі взаємодіють із парламентом не одноразово, а через повторювані формати.

Особливо цінним є британський підхід до роботи з учителями, який передбачає підготовку не лише учня як свідомого громадянина, а й педагога як провідника парламентської просвіти. Для Верховної Ради України це важливий урок, оскільки освітній ефект може масштабуватися не лише через події, а й через підготовку тих, хто системно працює з молоддю.

Ще більш показовим є британський перехід від парламентської освіти до реальної адвокації. UK Youth Parliament та пов'язані з ним формати демонструють, що найвищий рівень залучення досягається тоді, коли молодь отримує не лише символічну присутність, а й механізми впливу. Завдяки молодіжним розслідуванням, збору доказів та публічним урядовим відповідям формується квазіпредставницький тип взаємодії.

На цьому тлі Молодіжна рада при Голові Верховної Ради України є важливим, але поки обмеженим кроком, оскільки її консультативний статус ще не створює механізму, за якого молодіжна позиція обов'язково отримувала б публічну інституційну відповідь.

Німецький Бундестаг підсилює цю лінію ще одним важливим інструментом - імерсивною симуляцією. Програма Jugend und Parlament працює не за принципом «показати парламент», а за принципом «дати молоді тимчасово ним стати». Такий формат є ефективним тому, що поєднує пізнавальний, емоційний і процедурний досвід. Учасник не просто слухає лекцію, а проживає логіку парламентської роботи.

Європейський парламент і Австрія демонструють ще одну лінію ефективності - високу інституціоналізацію молодіжних програм. У

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

EEYES
EASTERN EUROPE YOUTH
EMPOWERMENT SPACE

Європейському парламенті Youth Hub, Euroscola, European Parliament Ambassador School Programme, European Youth Parliament та інші формати утворюють багаторівневу екосистему залучення. Австрійський кейс є ще більш показовим: Democracy Workshop функціонує як постійна парламентська структура з чіткою метою, педагогічною методологією та регулярною роботою зі школами.

Австралійська модель є прикладом поєднання парламентської освіти, прозорості та комунікації в одному центрі відповідальності. Parliamentary Education Office функціонує як окрема інституція всередині парламентської системи та працює з молоддю, педагогами й громадськістю через очні програми, відеоконференції, цифрові ресурси та соціальні мережі.

Якщо зіставити всі досліджені кейси, стає очевидним, що слабкість української моделі полягає не у відсутності активності, а у браку багаторівневої екосистеми залучення. Верховна Рада України вже має швидкість реакції, цифрову адаптивність і значне охоплення. Проте системи США, Великої Британії, Австрії та Австралії демонструють, що стале залучення виникає тоді, коли після першого контакту громадянин потрапляє в ширшу послідовність форматів участі.

Висновки

Проведений порівняльний аналіз засвідчив, що ефективність парламентської освіти визначається не кількістю окремих заходів, а наявністю цілісної екосистеми громадянського залучення. Найбільш успішними є ті моделі, які поєднують освітні програми, комунікацію, молодіжну участь та механізми реального впливу на політичні процеси.

Перевагою Верховної Ради України є її цифрова гнучкість. В умовах війни Україна сформувала адаптивну модель парламентської освіти, засновану на онлайн-форматах, цифрових ресурсах та активній комунікації через соціальні мережі. Це дозволило забезпечити доступність парламентської освіти навіть в умовах безпекових обмежень.

Водночас українській моделі бракує достатньої інституціоналізації. На відміну від Австралії, де діє окремий Parliamentary Education Office, або США, де функціонує багаторівнева екосистема залучення, в Україні поки не сформовано безперервний маршрут громадянської участі - від шкільної освіти до активної взаємодії з парламентськими інституціями.

Досвід Німеччини та Великої Британії демонструє, що найвища ефективність досягається тоді, коли молодь не лише отримує знання про парламент, а й бере участь у симуляціях, молодіжних парламентах, розслідуваннях та інших механізмах впливу. У цьому контексті Молодіжна рада при Голові Верховної Ради України є важливим кроком, однак її консультативний статус обмежує потенціал реального впливу на процеси ухвалення рішень.

Отже, подальший розвиток парламентської освіти в Україні має бути спрямований на формування багаторівневої системи залучення громадян, яка забезпечуватиме перехід від інформування до участі та від участі - до реального впливу на публічну політику.

Рекомендації

1. Запровадити програму «Парламентські амбасадори» для педагогів за аналогією з британською Teacher Ambassador Programme.
2. Розробити цифрову парламентську симуляцію «Мій Парламент», яка дозволить молоді проходити всі етапи законодавчого процесу.
3. Законодавчо закріпити механізм «молодіжного запиту», який передбачатиме обов'язкову публічну відповідь органів державної влади на ініціативи молодіжних консультативних органів.
4. Створити багаторівневу траєкторію парламентської освіти: школа - симуляція - молодіжна рада - стажування - громадянська участь.
5. Посилити інтеграцію парламентської освіти з цифровими сервісами, відкритими даними та інструментами електронної демократії.

Розвиток парламентської освіти є не лише питанням підвищення рівня політичної обізнаності громадян, а й важливим елементом демократичної

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

EEYES
EASTERN EUROPE YOUTH
EMPOWERMENT SPACE

стійкості держави. Саме через формування культури участі, відповідальності та довіри до інституцій парламентська освіта здатна зміцнювати демократичні засади суспільства та сприяти розвитку відкритого врядування.